

Fotoizstāde
Doma laukumā, Rīgā
no 2010. gada 1. līdz 14. maijam

Izstādes kurators: Ilmārs Znotiņš (tel. 29559615)

Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas deklarācijai

20

Saulainākā diena Latvijas vēsturē

Dainis Īvāns

1990. gada 4. maijs Latvijā ienāca skaidrs un silts. Smaržoja ievas. Cilvēki pie Brīvības pieminekļa no sārtām un baltām pavasara puķēm auda nacionālo karogu. Tā vēl nebija oficiāla svinamā diena, bet ļaudis jutās kā svētkos.

Atdzimšana

Pulksten 10.00 sākās Latvijas PSR Augstākās Padomes sēde par 1918. gadā dibinātās un kopš 1940. gada okupētās Latvijas neatkarības atjaunošanu. Bija sajūta, ka ierindā aiz dzīvajiem klusā vienprātībā stājas Latvijai uzticamo veļu tūkstoši. Sibīrijas kapulauki izverda sen apraktās ilgas pēc tēvzemes. Karā kautie, svešumā nīdētie kā silta piemiņa atgriezās dzimtenē.

Kā nebijuši izkūpēja padomju laika mīti un meli par pagātni. Komunisti strauji zaudēja ietekmi. Tautas atgūtajā pašapziņā atdzima valsts.

Bailes atkāpjas

Jau 3. maijā Latvijas Tautas frontes deputāti rīta saules pielietos Brāļu kapos zvērēja nenovērsties no augstā mērķa, nešaubīgi un atklāti balsot par Latvijas brīvību. Kremlis tikko bija sācis Lietuvas ekonomisko blokādi. Latvijā brīvības centienus, okupācijas armijas un VDK iedrošināti, apkaroja komunisti un Interfronte. Nebija ilgi jāgaida, kad arī starp LTF sabiedrotajiem radās svārstīgie.

Tomēr milzīgās tautas masas Rīgas ielās no deputātiem prasīja tikai vienu – nenobīties! Un bailes atkāpās.

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes
D E K L A R Ā C I J A
Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu

1918.gada 18.novembrī proklamētā neatkarīgā Latvijas valsts 1920.gadā tika starptautiski atzīta un 1921.gadā kļuva par līdztiesīgu Tautu Savienības locekli. Latviešu nācija savu pašnoteikšanos tiesiski īstenoja 1920.gada aprīlī, kad vispārējās, vienlīdzīgās, tiesās un proporcionālās vēlēšanās tautas uzticības mandāts tika dots Satversmes sapulcei. 1922.gada 15.februārī tā pieņēma valsts pamatlikumu - Latvijas republikas Satversmi, kas *de jure* ir spēkā līdz šim brīdim.

1940.gada 16.jūnijā Latvijas Republikas valdībai iesniegtā toreizējās staļiniskās PSRS valdības ultimatīvā nota ar prasību mainīt valdību un 1940.gada 17.jūnijā PSRS militārā agresija kvalificējama kā starptautisks noziegums. Tā rezultāts bija Latvijas okupācija un Latvijas Republikas suverēnās valsts varas likvidēšana. Latvijas valdība tika izveidota pēc PSRS valdības pārstāvju diktāta. No starptautisko tiesību viedokļa šī valdība nebija Latvijas Republikas suverēnās valsts varas izpildorgāns, jo tā pārstāvēja nevis Latvijas Republikas, bet gan PSRS intereses.

1940.gada 14.un 15.jūlijā okupētajā Latvijā politiska terora apstākļos, pēc prettiesiski pieņemta antikonstitucionāla vēlēšanu likuma notika Saeimas vēlēšanas. No 17 iesniegtajiem kandidātu sarakstiem vēlēšanās tika atļauts tikai "Darba Tautas bloka" kandidātu saraksts. "Darba Tautas bloka" pirmsvēlēšanu platformā nebija izvirzīta prasība par padomju varas pasludināšanu Latvijā un Latvijas Republikas iestāšanos Padomju Savienībā, turklāt vēlēšanu rezultāti tika viltoti.

Tautas apmānīšanas rezultātā prettiesiski izveidotā Saeima nepauda Latvijas tautas suverēno gribu. Tai nebija konstitucionālu tiesību izlemt jautājumu par valsts iekārtas grozīšanu un Latvijas valsts suverenitātes likvidēšanu. Šos jautājumus bija tiesīga izlemt vienīgi tauta, taču brīva tautas nobalsošana nenotika.

Līdz ar to Latvijas Republikas iekļaušana Padomju Savienībā no starptautisko tiesību viedokļa nav spēkā, un Latvijas Republika joprojām *de jure* pastāv kā starptautisko tiesību subjekts, ko atzīst vairāk nekā 50 pasaules valstis.

Ņemot vērā Latvijas PSR Augstākās Padomes 1989.gada 28.jūlija "Deklarāciju par Latvijas valsts suverenitāti", 1990.gada 15.februāra "Deklarāciju jautājumā par Latvijas valstisko neatkarību" un 1990.gada 21.aprīļa Vislatvijas tautas deputātu sapulces Aicinājumu,

ievērojot Latvijas iedzīvotāju gribu, kas nepārprotami izpausta, ievēlot vairākumā tos deputātus, kuri savā priekšvēlēšanu programmā izteikuši apņēmību atjaunot Latvijas Republikas valstisko neatkarību,

nostājoties uz brīvas, demokrātiskas un neatkarīgas Latvijas Republikas *de facto* atjaunošanas ceļa,

Latvijas PSR Augstākā Padome n o l e m j :

1. Atzīt starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti pār valsts tiesību normām. Uzskatīt par prettiesisku PSRS un Vācijas 1939.gada 23.augusta vienošanos un no tās izrietošo 1940.gada 17.jūnijā Latvijas Republikas suverēnās valsts varas likvidēšanu

PSRS militārās agresijas rezultātā.

2.Pasludināt par spēkā neesošu kopš pieņemšanas brīža Latvijas Saeimas 1940.gada 21.jūlija pieņemto deklarāciju "Par Latvijas iestāšanos Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā".

3. Atjaunot Satversmes sapulces 1922. gada 15.februārī pieņemtās Latvijas Republikas Satversmes darbību visā Latvijas teritorijā.

Latvijas valsts oficiālais nosaukums ir LATVIJAS REPUBLIKA, saīsināti - LATVIJA.

4. Līdz Satversmes jaunās redakcijas pieņemšanai apturēt Latvijas Republikas Satversmi, izņemot tos pantus, kuri nosaka Latvijas valsts konstitucionāli tiesisko pamatu un kuri saskaņā ar Satversmes 77. pantu ir grozāmi tikai ar tautas nobalsošanu, proti:

1. pants - Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika;
2. pants - Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai;
3. pants - Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale;
6. pants - Saeimu ievēlē vispārīgās, vienlīdzīgās, tiesās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās.

Satversmes 6.pants piemērojams, atjaunojoties tam neatkarīgās Latvijas Republikas valsts varas un pārvaldes struktūrām, kuras garantē brīvu vēlēšanu norisi.

5. Noteikt Latvijas Republikas valsts varas *de facto* atjaunošanai pārejas periodu, kurā beidzas ar Latvijas Republikas Saeimas sasaukšanu. Pārejas periodā augstāko valsts varu Latvijā realizē Latvijas Republikas Augstākā Padome.

6. Uzskatīt par iespējamu pārejas periodā piemērot Latvijas PSR Konstitūcijas normas un citus likumdošanas aktus, kas šīs Deklarācijas pieņemšanas brīdī darbojas Latvijas teritorijā, ciktāl tie nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes 1.,2.,3. un 6.pantu.

Strīdus gadījumos jautājumus par likumdošanas aktu piemērošanu izšķir Latvijas Republikas Konstitucionālā tiesa.

Pārejas periodā jaunus likumdošanas aktus pieņem vai esošos aktus groza tikai Latvijas Republikas Augstākā Padome.

7. Izveidot komisiju, lai izstrādātu Latvijas Republikas Satversmes jaunu redakciju, kas atbilstu Latvijas pašreizējam politiskajam, ekonomiskajam un sociālajam stāvoklim.

8. Garantēt Latvijas Republikas un citu valstu pilsoņiem, kas pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā, sociālās, ekonomiskās un kultūras tiesības, kā arī politiskās brīvības, kuras atbilst vispārāztīstām starptautiskām cilvēktiesību normām. Tas pilnā mērā attiecināms uz tiem PSRS pilsoņiem, kuri izteiks vēlēšanos dzīvot Latvijā, nepieņemot tās pilsonību.

9. Latvijas Republikas attiecības ar PSRS veidot saskaņā ar joprojām spēkā esošo 1920.gada 11.augusta miera līgumu starp Latviju un Krieviju, kurā uz mūžīgiem laikiem ir atzīta Latvijas valsts neatkarība. Sarunām ar PSRS izveidot Valdības komisiju.

Deklarācija stājas spēkā ar pieņemšanas brīdi.

Latvijas PSR Augstākās Padomes priekšsēdētājs
Latvijas PSR Augstākās Padomes sekretārs

A.Gorbunovs
I.Daudišs

Rīga 1990. gada " 4. " maija

Victory!

Saeimas ēku tajā dienā sargāja ziediem bruņoti ļaudis. Cilvēki ielās skaļi skaitīja līdzī, kad parlamenta sēžu zālē cēlās kājās deputāti, apstiprinādami savus parakstus balsošanas biļetenos.

Skaļš prieka vilnis, visaptveroša tēvzemes mīlestība satricināja Vecrīgu, kad 138 no 195 klātesošiem deputātiem – valsts pamatlikuma maiņai nepieciešamās vairāk nekā divas trešdaļas – apstiprināja savu JĀ vārdu ilgi gaidītajai brīvībai no PSRS.

Aculiecinieku vaigi mirka prieka lietū. Daugavmalā iedziedājās *dziesmotās revolūcijas* kopkoris.

Ira važas, ko pirms pusgadsimta Baltijai kā Ribentropa un Molotova pakta slepenos protokolus bija kaluši Hitlers un Staļins.

Cilvēku rokas ar diviem izstieptiem pirkstiem cēlās augšup, un kā Brīvības koka zari atdzimšanas rītausmā iezīmēja *Victory* – brīvības simbolu. Ar šo zīmi plaukstās nāca tautas priekšstāvji.

Uzvara! Viņiem atsaucās sagaidītāji. Vecrīgā sazēla brīvības kociņu mežs!

Brīvības svētki

Toreiz lēni, no pleciem purinādama nebrīves slogu, izslējās ilgus gadus zemē iemītā Māte Latvija. Laimīgas uzvaras priekā tūkstošiem roku viņai uzkrāva smago, saldo, par visu dārgāko brīvības nastu. Tagad tā pacietīgi jānes. Brīnumu, kas Brīvības svētkos pacelts, nedrīkst nomest vai zem negaidītā smaguma saļimt.

Foto:
ILMĀRS ZNOTIŅŠ

Pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados “attīstītais sociālisms” Latvijā bija manāmi nolietojies. PSRS saimnieciskā un politiskā sistēma kļuva arvien nožēlojamāka. Ļaunuma impēriju, no kuras apspiestās tautas un cilvēki vairs īsti nebaidījās, varēja uzturēt tikai ar jaunām represijām, bet represijas savukārt nozīmētu vēl ātrāku komunistiskā režīma krahu.

Foto: ILMĀRS ZNOTIŅŠ

Lai arī Latvijas pilsētas un laukus pārņēmis brīvības pavasaris, PSRS kara komisariāti apspiestās tautas bērniem vēl rupji atgādina, kam te pieder īstā vara. Paldies liktenim, 4. maijam un neatkarībai par Krievijas karaspēka izvešanu un Latvijas uzņemšanu NATO!

1985. gadā PSKP CK ģenerālsekretārs Mihails Gorbačovs, saprazdams, ka PSRS līdzšinējā attīstība ved strupceļā, pasludināja perestroiku. Viņš runāja par sociālismu ar “cilvēcisku seju”. Baltiešu puīši, kas okupācijas armijas vergu tirgotavās gaidīja drūmo likteni – vai nu nosūtīšanu kaut kur tālāk no mājām, vai nāvi komunistu izraisītajos karos, zināja, ka šai valstij cilvēciskas sejas nevar būt.

Foto: ILMĀRS ZNOTIŅŠ

Foto:
GUNĀRS JANAITIS

Latvijas Sieviešu līgas galvenais mērķis bija cīnīties par Latvijas bērnu dzīvībām. Stāvēdamas Rīgas ielās ar savu padomju armijā nogalināto puisīšu portretiem, viņas atgādināja, ka Latvijas jauniešus no pazemojumiem un nāves svešās valsts mežonīgajos karapulkos var glābt tikai neatkarība. Priekšplānā Latvijas Sieviešu līgas dibinātāja un vadītāja Anita Stankeviča.

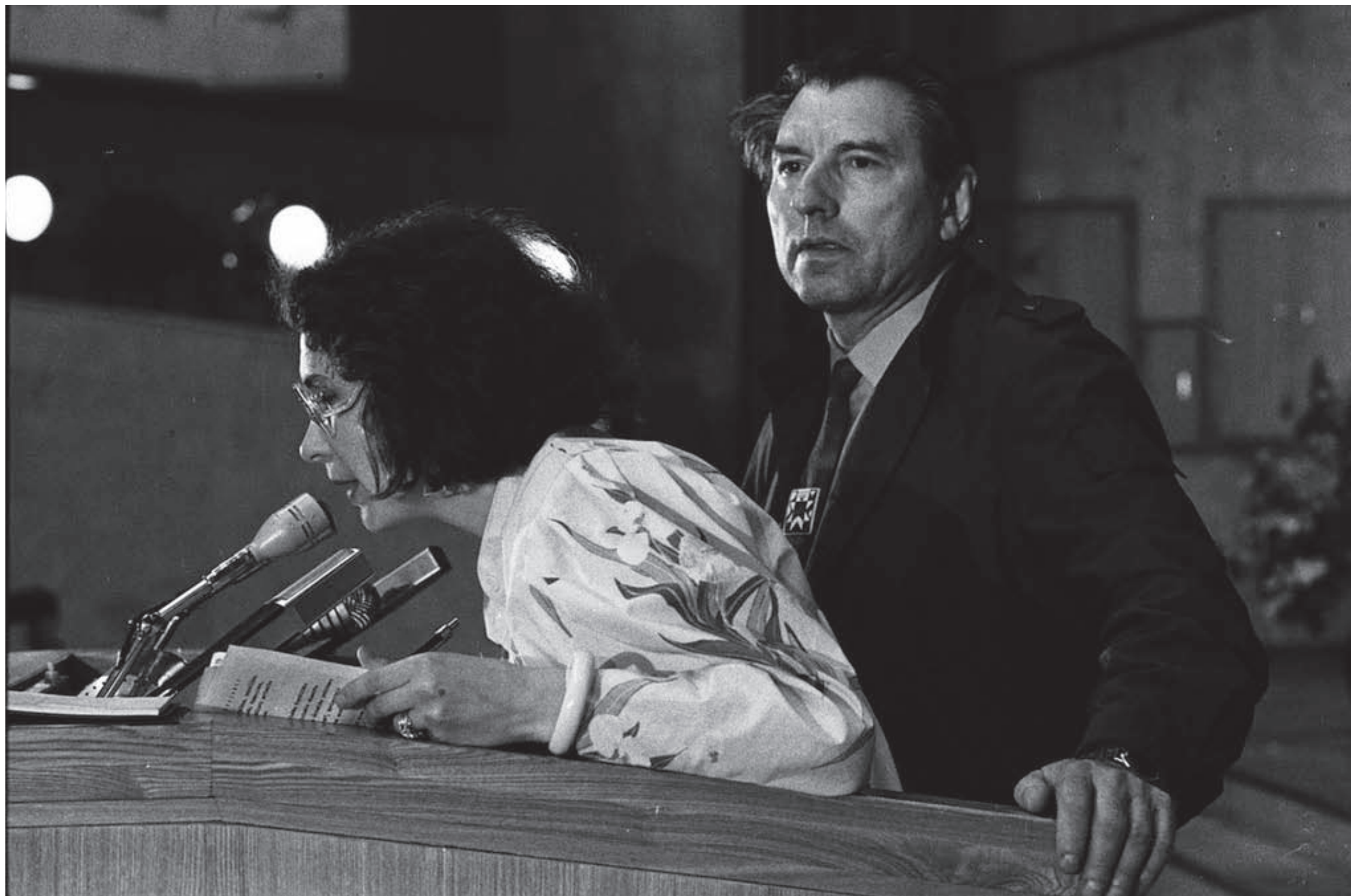

Foto: GUNĀRS JANAITIS

1988. gada 2. jūnijs. Tikko dibināta Tautas fronte. PSRS birokrātija un specdienesti pēc boļševisma labākajiem paraugiem veido Interfronti. Tajā pašā laikā rakstnieks Ēriks Hānbergs un tautfrontiete Sandra Kalniete Latvijas tautu forumā gājienam uz neatkarību vieno dažādās Latvijas tautības.

Foto:
BORISS
KOLESNIKOVS

PSRS okupācijas vara rupji ignorēja Ženēvas konvenciju par okupētas valsts pilsoņu neiesaukšanu okupācijas armijā. Bīkli klusēja starptautiskā sabiedrība. Līdz Latvijas pilsoņi paši nokratīja važas, paši iztaisnojās un pie sava Brīvības pieminekļa paši sadedzināja savas nebrīves simbolu – PSRS karogu.

Foto:
AIVARS LIEPIŅŠ

“Tribūns būt spēja tikai Dainis,” par šo brīdi raksta Sandra Kalniete.

“Cits nebūtu atradis arvien jaunus, emocionāli spēcīgākus vārdus, lai uzrunātu, protestētu, atmaskotu, mudinātu, aicinātu cilvēkus sekot fronteī. Pēdējās priekšvēlēšanu nedēļas laikā Dainis gandrīz katru dienu presē, radio vai televīzijā sniedza jaunu paziņojumu. Pēdējais un visspēcīgākais izskanēja “Panorāmā” vēlēšanu priekšvakarā.”

LTF priekšsēdētājs Dainis Īvāns ar dēlu Jurgī LTF manifestācijā dažas stundas pirms šīs runas.

Foto: AIVARS LIEPIŅŠ

Priekšvēlēšanu mītiņš Daugavmalā. Notiekošo rāda televīzija un raida radio. Latvija Daugav' abās malās elpu aizturējusi seko līdzī. Norises režisors ir Valdis Lūriņš, dziesmas un mūziku izvēlējies diriģents Edgars Račevskis. Tribīnē LTF valde un deputātu kandidāti, pazīstami rakstnieki, aktieri, mākslinieki. Abpus mikrofoniem visi, kam dārgs sapnis par valsts atdzimšanu.

Foto:
IMANTS PRĒDELIS

“Mana mīļā, drosmīgā arāju tauta! Drosmīgā, sīkstā, izturīgā!”
Ēvaldam Valteram nav jāpasaka nekas vairāk kā toreiz, atklājot Tautas frontes dibināšanas kongresu. Viņa vēlējumi piepildās, viņa lepnums par Latviju ir pamatots.

Foto:
GUNĀRS JANAITIS

4. maija rītā deputātus Jēkaba ielā
sagaidīja tauta. Lai iedrošinātu.
Kaut pastalās, bet brīvā Latvijā?
Jā! Jo nav nekā dārgāka par
brīvību. Diemžēl to vislabāk saprot
nebrīvē pabijušais, tas, kurš
piedzīvojis represijas, izsūtīšanas,
arestus, personiskās dzīves
kontroli. Tas, kurš dzīvojis Padomju
Savienībā.

Foto:
ULDIS BRIEDIS

Vēstures iela vēstures griežos. Kas labāks – LPSR vai LR?
Pirms 4. maija balsojuma par neatkarību PSRS tautas deputāts Jānis Vanags un Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputāts Druvis Skulte sarunājas ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputātu, bijušo Latvijas PSR VDK virsnieku Juri Bojāru, kurš 18. marta vēlēšanās ar visiem paņēmieniem cīnījies pret LTF deputāta kandidātu arhibīskapu Kārli Gailīti un uzvarējis.

Foto:
VITĀLIJS STĪPNIEKS

Bez mana atbalsta diezin vai iztiktu un iztikš!

Augstākās Padomes deputātus uzmundrina Tautas fronteī uzticamākā laikraksta “Latvijas Jaunatne” galvenais redaktors, PSRS Augstākās Padomes deputāts no LTF Andrejs Cīrulis. Zīmīgi – pie viņa žaketes mirdz gan PSRS deputāta sarkanais karodziņš, gan auseklītis.

Foto:
GUNĀRS JANAITIS

Miers mūsu kopējām mājām
Latvijai? Kārtējie draudi? PSRS
karaspēks Latvijai līdz šim nesis
tikai postu, totalitārismu un masu
represijas. “Kopējās mājas” jau 50
gadus padarītas par krievu armijas
kazarmām. Vai nepietiek?

Foto:
MĀRIS ZEMGALĪETIS

Neviens nezināja, kad un kā no Latvijas izbrauks padomju tanki, bet daudzi gan atklāti, gan klusībā ļoti cerēja šo brīdi sagaidīt. Arī jaunajam parlamentam bija skaidrs, ka valsts būs pilnīgi brīva tikai tad, kad šeit vairs neatradīsies svešais karaspēks.

Foto: AIVARS LIEPIŅŠ

Tautas fronte bija izteikti decentralizēta organizācija, bet strādāja vienoti un saskaņoti. Katram tautfrontietim 4. maijā bija skaidrs, ka pēc Lietuvas un Igaunijas parlamentu balsojumiem par neatkarību tas pats jādara arī Latvijas deputātiem. Vēlētāji toreiz neaprobežojās tikai ar piedalīšanos vēlēšanās, bet aktīvi ietekmēja lēmumu pieņemšanu.

Vientuļie interfrontieši un PSRS glābēji, palikuši bez armijas un VDK drošā aizsega, turas kādu gabaliņu tālāk no brīvības saviļņotās ļaužu masas.

Foto: IMANTS PRĒDELIS

Foto: BORISS KOLESNIKOVS

LTF atbalstītājiem netrūka radošas izdomas un čakluma. Lepni ar plakātiem, lepmi par plakātiem.

Foto: ANDRIS TENASS

Viens, divi, trīs... Būs vai nebūs?
Mēs skaitīsim līdzī, kaut arī bailīgie
mūs apsauks, un prom bez
neatkarības neiesim!

“Ja esi uzvilcis uzvalku un mainījis frizūru, sēdi prezidijā!” Daini Īvānu, izvirzīdami par Augstākās Padomes priekšsēdētāja pirmo vietnieku, tādu kā LTF komisāru, mudina tuvāk esošie deputāti Aleksandrs Kiršteins, Juris Karlsons, Eduards Berklavs, Einars Cilinskis, Andrejs Krastiņš, Ivars Silārs.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Kamēr Imants Daudišs (centrā) nosnaužas un balsu skaitītājs Indulis Ozols (priekšplānā) neskaita, nākamais Ministru Padomes priekšsēdētājs Ivars Godmanis un Augstākās Padomes priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs daļa ietekmes sfēras.

Foto: BORISS KOLESNIKOVS

Vietas ceļojumam līdz pilnīgai Latvijas neatkarībai ieņemtas! Priekšplānā no kreisās laimīgi par godu būt tautas likteņa lēmējiem plati smaida Jānis Krūmiņš, Indulis Bērziņš, Pēteris Laķis. Tik laimīga un reizē atbildīga diena viņu mūžā būs tikai viena.

Foto: BORISS KOLESNIKOV

Augstākās Padomes priekšsēdētāja amata likteni, Dainim Īvānam no šā posteņa kategoriski atsakoties, LTF 3. maijā izlēma ātri, taču vislielākie strīdi bija par iespējamo valdības vadītāju. Ivars Godmanis daudzajās LTF vadības diskusijās pirms 4. maija, liekdams vienu pirkstu pēc otra, skaitīja savus trūkumus, kāpēc viņš nevarētu šo amatu ieņemt, tad pievērsās priekšrocībām un nereti pirms mirkļa samanīto trūkumu pārvērtā priekšrocībā. Atbildība, ko viņš uzņēmās, bija smaga.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Kurš smiesies pēdējais? “Melnais pulkvedis” Viktors Alksnis, Latvijas kompartijas pirmais sekretārs Alfrēds Rubiks vai Eiropas Parlaments? Alkšņa un Rubika attieksme pret tautai svētiem brīvības centieniem vienmēr bija nīrdzīga. Rubika vadītā Vislatvijas glābšanas komiteja 1991. gada janvārī Latvijā provocēja bruņotos konfliktus, kas būtu iegansts prezidenta pārvaldei. 1991. gada augusta pučā viņš atbalstīja sazvērestību pret Gorbačovu. Tagad Rubiks ir Eiropas Parlamenta deputāts.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Klusums pirms vētras. Deputātu rokās LTF sagatavotie Latvijas PSR konstitucionālo likumu projekti, kas vēsta par LPSR pastāvēšanas pēdējām stundām.

Foto: BORISS KOLESNIKOVS

Foto: BORISS KOĻESŅIKOVS

Sēžu zālē jau izveidojusies nosacīta “zaļo” un viņu sabiedroto deputātu frakcija: Skaidrīte Albertiņa, Imants Kalniņš, Ojārs Blumbergs, Ilma Briņķe, Dzintars Ābiķis, Indulis Emsis, Einars Cilinskis, Oļegs Batarevskis.

LTF deputāts Rodrigo Rikards mēģina noskaidrot, kāpēc pareizticīgo tēvs Aleksejs Zotovs vienīgais Latvijas neatkarības jautājumā atturēsies no izlemšanas.

Paredzēt Zotova rīcību bija grūti. Viņam patika uzstāties par samierinātāju. 1991. gada janvārī tēvs Zotovs kā parlamentārietis devās arī uz PSRS iekšlietu karaspēka “melno berešu” bāzi Vecmīlgrāvī. Tas gan nemainīja “melno berešu” noziedzīgo darbību.

Foto: BORISS KOLESNIKOVS

LTF Informācijas centra un Augstākās Padomes Preses centra vadītāja Sarmīte Ēlerte izdibina, ko Lietuvas Augstākās Padomes priekšsēdētājs Vitauts Landsberģis domā par Latvijas Neatkarības deklarāciju. Šajā dienā pasaule kā izslāpusi gaida katru ziņu par notikumiem Rīgā.

Foto: BORISS KOĻESŅIKOVS

Foto: ULDIS BRIEDIS

Deputāti no LTF un Interfrontes
ievēlē Augstākās Padomes vadību.

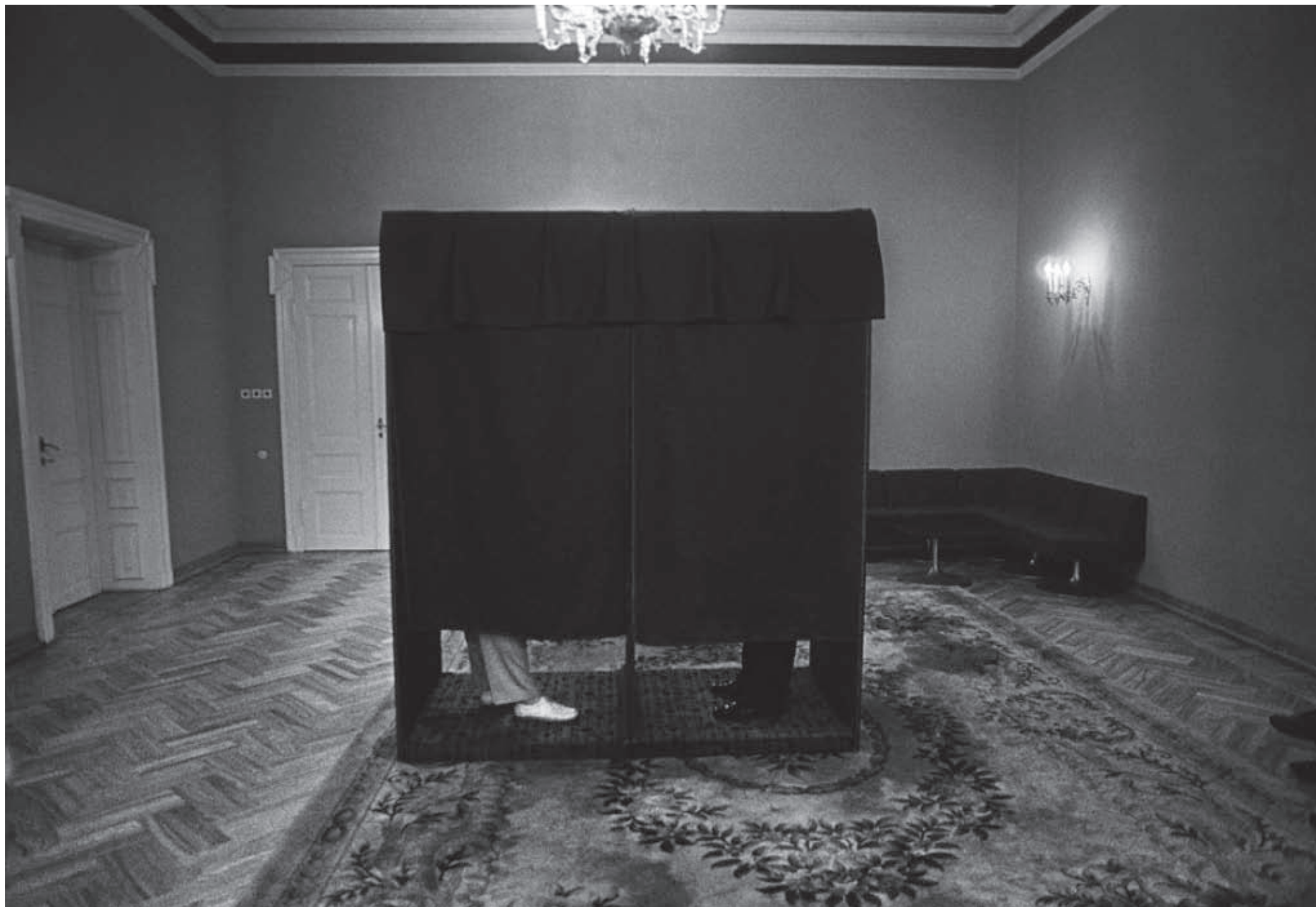

Foto: ULDIS BRIEDIS

Deputāti no LTF un Interfrontes
ievēlē Augstākās Padomes vadību.

Atjaunotās Latvijas Republikas vadība: Augstākās Padomes priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs, Augstākās Padomes priekšsēdētāja pirmais vietnieks Dainis Īvāns, Augstākās Padomes sekretārs Imants Daudišs, Augstākās Padomes priekšsēdētāja vietnieks Andrejs Krastiņš, Ministru kabineta priekšsēdētājs Ivars Godmanis.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

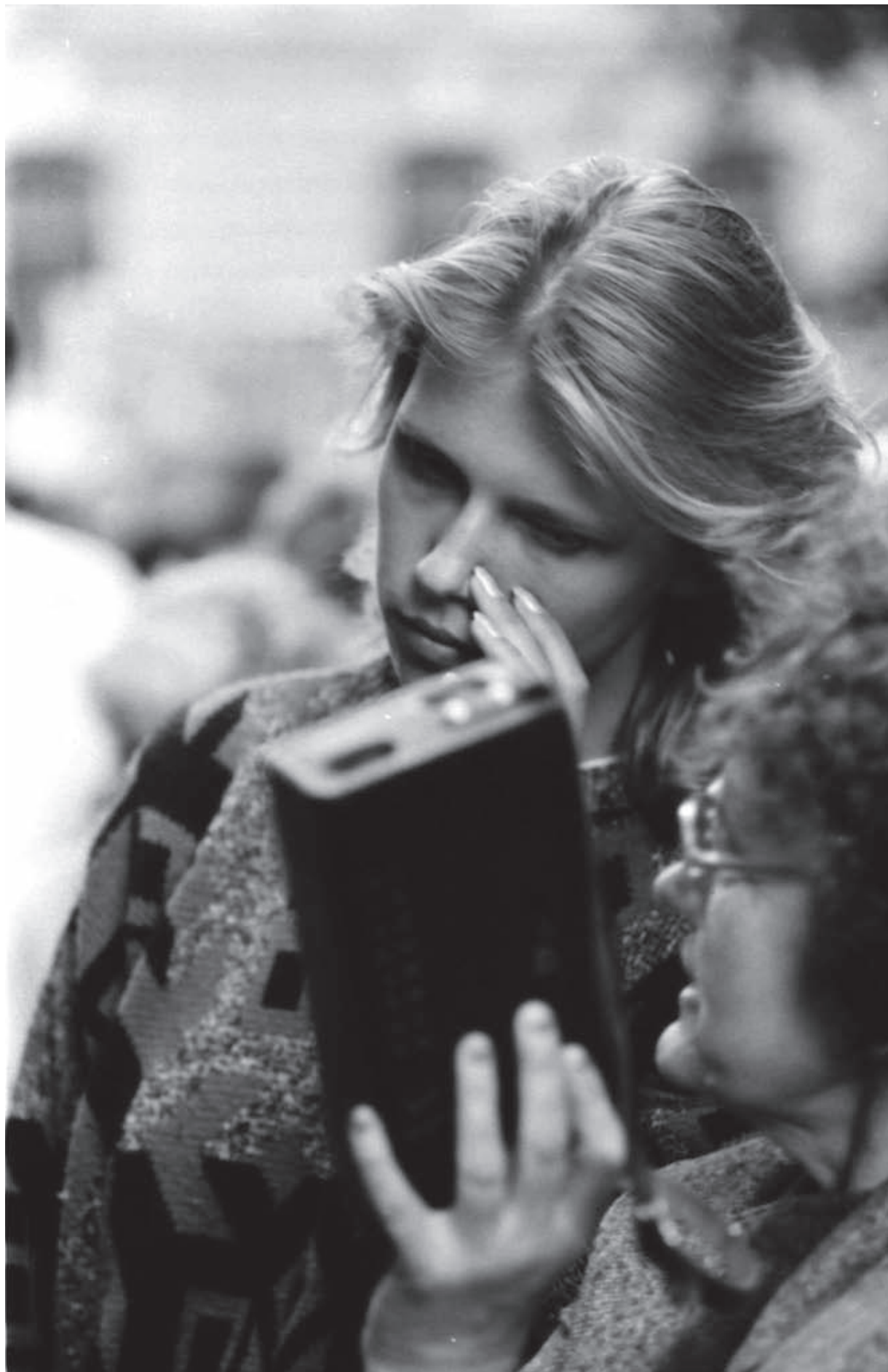
Diviem vienu nastu vieglāk nosviest, pat ja šī nasta ir PSRS. Tagad Latviju var apsveikt arī Lietuvas Augstākās Padomes priekšsēdētājs Vitauts Landsberģis. Šoreiz latviešu balsojums ir atbalsts arī viņam un Lietuvai.

Foto: ULDIS BRIEDIS

Kam aplaudējam? Sev? Nē,
saulainākajai dienai Latvijas mūžā!

Foto: BORISS KOLESŅIKOVS

Vai dzirdi? Vai tici, ka mēs
patiešām dzīvosim neatkarīgā
Latvijā?

Foto:
VITĀLIJS STĪPNIEKS

Foto: VITĀLIJS STĪPNIEKS

It kā nekas nav noticis. Tā pati saule debesīs. Tie paši cilvēki. Tā pati pasaule visapkārt. Bet manī, manī, Latvija, kaut kas uzplaucis!

Foto:
ULDIS BRIEDIS

Karogi. Laimīgo skatienu raksts.
Mēs no kosmosa augstumiem un
mūžības ornamentā. Lūgšanas
uzklausītas. Tavs prāts piepildīts,
Māt!

Foto: ULDIS BRIEDIS

Mirkļu mednieku veiksmes diena.
Atklāta informācija bija 4. maija
Latvijas spēks.

Foto:
GUNĀRS JANAITIS

Vaidēja kokle, dziedāja vecais...
Šādos brīžos ar mums ir mūsu
lielie gari – senie vaideloši,
dedzīgais Auseklis, straujais
Kronvaldu Atis, dziļais Rainis...

Foto:
VITĀLIJS STĪPNIEKS

“Mīļš, tā ir uzvara, un tagad – ne soli atpakaļ!” nāk profesors Mavriks Vulfsons. Vēl pirms diviem gadiem par Latvijas okupācijas fakta publiskošanu LKP CK pirmais sekretārs Boriss Pugo viņam sejā iešņāca: “Tu iznīcināji Padomju Latviju!”
“Sen jau vajadzēja!” uz Augstā nama kāpnēm stāvošais deputāts un zemnieks Andris Felss skaidro “Lauku Avīzes” korespondentam Egilam Līcītim.

4. maijs – vienīgā diena Latvijas vēsturē, kad cilvēki kādam notikumam par godu cēluši gaisā rokas ar Victory zīmi izstieptos pirkstos.

Foto: BORISS KOLESŅIKOVS

Par to, ka no šodienas vairs
nejūtamies kā “padomju tauta”,
par to, ka atkal dzimusi Latvijas
pašapziņa, mēs, Mavrik, tevi
mūžīgā pateicībā uz rokām nesīsim
nākotnē!

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Foto: ULDIS BRIEDIS

“Kad vēlā pēcpusdienā Neatkarības deklarācija bija nobalsota un pieņemta, Augstākās Padomes tās dienas sēde tika slēgta un deputāti devās laukā, lai nosvinētu šo notikumu ar ārpusē stāvošo tautu. Deputātiem rokās gūlās ziedu pušķi, visi dziedāja tautasdziesmas, un īpaši prominentus deputātus tauta nesa uz rokām. Procesija virzījās uz Daugavmalas pusi, kur notika masu mītiņš.”

*Larss Fredēns,
Zviedrijas diplomāts*

Attēlā aiz deputāta Ārija Ūdra seko Latvijas PSR ārlietu ministrs Nikolajs Neilands, aiz viņa – Larss Fredēns.

Mīlestība pret mīlestību. Laba
vēlējumi un pateicības vārdi tiek
Latvijas brīvības karotājam PSRS
Augstākajā Padomē Maskavā –
populārajai rakstniecei Marinai
Kosteņeckai.

Foto: BORISS KOLESNIKOVS

Augstākās Padomes priekšsēdētāju Anatoliju Gorbunovu vienmēr un pat no lielāka attāluma pūlī varēja sazīmēt pēc viņa nevainojami veidotās, izteismīgās frizūras. Šajā brīdī cilvēku straumes plūsmu uz Daugavmalu aizšķērsojuši televīzijas operatori un reportieri.

Foto: ULDIS BRIEDIS

Foto: VITĀLIJS STĪPIEKS

Deputāte tautfrontiete, Latvijas Poļu biedrības priekšsēdētāja, apburošā, taisnprātīgā un, ja vajadzīgs, arī dzēlīgā Ita Kozakeviča neatstāja vienaldzīgu nevienu, sevišķi šodien, kad arī viņa ir vienkārši laimīga.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Dzejnieks Imants Ziedonis ar ziedu pušķi Latvijas Visumā. Viņš negribēja nākt politikā, bet nāca. Tautas fronteī bija vajadzīgi drosmīgie, gudrie un nesavtīgie, kas zinātu īstos neatkarības burvju vārdus. Ziedonis bija visas Augstākās Padomes vērts, bet arī brīves balsotāji – viņa cienīgi.

LTF Liepājas nodaļas virzītais deputāts Vladimirs Einiņš parakstās Neatkarības deklarācijas “dublikātā”, kas tagad varbūt ir kādas latviešu ģimenes relikvija.

Foto: BORISS KOĻESŅIKOVS

Foto:
VITĀLIJS STĪPIEKŠ

LTF brīvprātīgie kārtības sargi –
vienīgā uzticamā spēka struktūra,
uz ko pagaidām var paļauties
Augstākā Padome.

Tagad nav iespējams pateikt, ko priecīgās sejas tajā brīdī skandējušas vai dziedājušas, bet mēs varam iedomāties. Tās dziedājušas par tautas drosmi, par tautas spēku, par lielo notikumu, no kura kā jūras varēs pasmelt spēku nākotnē, kad tas vien būs vajadzīgs.

Foto: ULDIS BRIEDIS

Foto: ULDIS BRIEDIS

Par ko visi tik pacilāti? Par ko priecājas? Vai tas nenožīmē, ka cilvēciskas papildītības izjūtai vajadzīgs nevis tas, pēc kā noguruši dzenamies pelēkajā ikdienā, bet gan kas pavisam cits? Kas bija mūsu bagātība toreiz? Kas bija mūsu labklājība? Vai ne garīgums?

Foto: ULDIS BRIEDIS

Pieskaršanās mūžībai. Ieiešana mūžībā. Kaut uz mirkli, lai pietiktu savai un vēl bērnu bērnu dzīvēm.

Atkal Daugavmalā. Iepriekšējā reize 1990. gada 17. martā te vēl bija priekšvēlēšanu neziņas, šaubu, bažu māks. 1990. gada 4. maijā viņi te stāv ar lepnumu, ka senču un laikabiedru priekšā, ka pēcnācēju priekšā un pasaules priekšā nav palikuši kaunā. Tikai tad, kad balsojums noticis, tauta var ievilkt elpu dziesmai, kas pārlido likteņupi. Ziedi, kas no rokas rokā ceļojuši pie deputātiem, beigās gulsies Brīvības pieminekļa pakājē.

Foto: IMANTS PRĒDELIS

Foto:
IMANTS PRĒDELIS

Priekšplānā arhibīskaps Kārlis Gailītis, Alfreds Čepānis, Ivars Godmanis. Tepat pirms dažām stundām, kā smiedamies par 4. maiju un iemēģinādams 9. maija militāro parādi, kā pāvs gozējies Baltijas kara apgabala ģenerālis Fjodors Kuzmins. Ienaidnieku karapulki Daugavas krastos nākuši un gājuši, bet dziedošā tauta palikusi. Par to arī dziedam, ģenerāļi!

Foto: ULDIS BRIEDIS

Tik cieši sadotas rokas neuzveikt.
Tik cieši sadotas rokas nesašķelt.
Tik cieši sadotas rokas nenodod.
Kas sajutis Baltijas ceļa tuvības
spēku, zinās, kā par sevi pastāvēt.

Foto:
GUNĀRS JANAITIS

1959. gadā komunistu Eduardu Berkļavu citi komunisti apmeloja un represēja par viņa cilvēciskumu. 1990. gada 4. maijā deputāts Berkļavs citiem deputātiem mācīja cilvēcisku stāju, godīgumu un uzticību brīves ideāliem.

Galvenās lomas spēlētāja 4. maijā bija tauta. Pareizāk sakot, Neatkarības dienā pa īstam varēja ieraudzīt, kas tauta ir. Tauta ir ļaudis, kas prot satiecīgi dzīvot, kas prot brīvi sadziedāties, kas prot savilkties dūrē un pastāvēt par sevi. Tauta ir brīvu personību koris ar dažādām balsīm un vienotu kopskaņu.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Cits dūc, cits rūc, cits gaviļē, cits
pētoši lūkojas ziedošās vērtībās.
Deputāti Godmanis, Karlsons,
Plotnieks, Geidāns, Bojārs,
Preinbergs. Vēl tagad 4. maija
kluba vīru koris labprāt sadziedas.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Cik ilgi viņi dziedājuši? Cik ilgi dziedās? Kamēr Latvija būs brīva un vēl pēc tam! Tā dziedāja senči, karā iedami, tā dziedāja pārnākdami. Arī 4. maijā uzsāktajā bija kaut kas no karagājiena. Bez tankiem. Bez šaujamajiem. Ar daudz pārākiem ieročiem – patiesību un ticību sev.

Foto: AIVARS LIEPIŅŠ

Foto: AIVARS LIEPIŅŠ

Tagad uz mirkli jāpaklusē.
Jāpalūko, no kurienes vējš pūš.
Vai, Interfrontes lapeles bārstīdami,
nelido armijas helikopteri?
Vai no patiltes nerāpjas ārā
nodevējs Kangars? Vai padoties
ienaidniekam negrasās glēvie?
Viņu skatieniem acumirkļi jāaptver
visa Latvijas dzīvības telpa. Viņiem
tagad par to jāatbild ar savu godu
un sirdsapziņu.

Vējš pland karogos un matos. Vējš
pamazām rimst, jo nāk krēsla, bet
nevar un nevar visu, kas uz sirds,
izdziedāt.

Foto: BORISS KOĻESŅIKOVS

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Cilvēku krastmalā, saulei rietot,
nekļūst mazāk, bet gan vairāk un
vairāk.

Vieniem tikko beidzies darbs, citi,
uzzinājuši, ka Daugavmalā sācies
Brīvības laiks, nāk klāt bariņos un
pa vienam. Visi saprot, ka kaut ko
tādu var piedzīvot reizi 100 gados.

Foto: GUNĀRS JANAITIS

Vēl līksmāk, vēl saulaināk, vēl
skanīgāk!

Foto: IMANTS PRĒDELIS

Beidzot krastmala tā piepildījies cilvēkiem, ka dziesmas skan arvien spēcīgāk. Jau sanākuši neviena neorganizēti kori ar visiem diriģentiem. Tas pats gaiss, tā pati zeme, tā pati pilsēta, kas no rīta, bet nezin kāpēc šķiet, ka šī jau ir pavisam cita pasaule.

Foto: ANDRIS EGLĪTIS

4. maija notikumiem Rīgā sekoja cilvēki visās Latvijas malās. Arī Latvijas augstākajā vietā, Gaiziņa tornī, pēc neatkarības balsojuma uzvijās karogs un skanēja tosts brīvībai.

4. maijā brīvības pretinieki vēl ir apjukuši un nezina, kā rīkoties. Komunistu vadonis Alfrēds Rubiks pieprasa atcelt Neatkarības deklarāciju. Kad tas nenotiek, PSRS Valsts drošības komiteja 15. maijā organizē Latvijas Augstākās Padomes ēkas ieņemšanu un “antikonstitucionālā” parlamenta gāšanu. Krievu virsnieki un civildrēbēs ģērbušies kadeti pārrauj brīvprātīgo LTF kārtības sargu ķēdi. Uzbrukums beidzas tikpat pēkšņi, kā sācies. Demonstranti pagaist, kad sākas pusdienošanas laiks Rīgā dislocēto PSRS kara skolu ēdnīcās.

Foto: ILMĀRS ZNOTIŅŠ

Foto: ILMĀRS ZNOTIŅŠ

Padomju armijai, kas 1940. gadā, atnesdama sarkano teroru un verdzību, varonīgi sagrāba Latvijas Republiku, 1990. gada 4. maijā bailēs no galīgas sakāves dienu un nakti jāsargā tautas nīstā boļševisma simboli. Velti! Liepājas, “ļeņineklis” tāpat kā visi pārējie drīz nonāks vēstures mēslainē.

Kad Neatkarības svētki beigušies, tu piepeši saproti, ka ārējā pasaulē nekas nav mainījies un lielais darbs vēl priekšā. Vēl komunisti Latviju apdraud savos pussabrukušajos cietokšņos. Vēl svētku sajūsmā piemirstā Interfronte bradā tautas dvēseli. Vēl jāuzlauž tautu cietuma vārti, lai brīvībā tiktu ne tikai gars, bet arī miesa.

Foto: AIVARS LIEPIŅŠ

Foto: AIVARS LIEPIŅŠ

Latvijas neatkarības atjaunošanā svarīga bija valsts iztīrīšana no impērijas un totalitārisma simboliem. Pēteru Stučkas piemineklis Pils laukumā bija pirmais, no kura pēc 4. maija izdevās atbrīvoties.

Te nu viņi, kas balsoja par Latviju, ir visi kopā. Toreiz šodiena bija tikai sapnis. Neviens nevarēja pateikt, kā tas piepildīsies. Toreiz tauta savu parlamentu sargāja un mīlēja, ko grūti iedomāties tagad. Viņi var justies laimīgi, ka nesuši mums saulaināko dienu Latvijas vēsturē. Bet mēs esam pateicīgi laikam un liktenim, ka 4. maijs uz ilgu laiku rādīs nākotni – to, kādi spējam būt.

Foto: AIVARS LIEPIŅŠ

Latvijas Republikas
Ārlietu ministrija

RĪGAS DOME

LATVIJAS REPUBLIKAS
saeima

fineartprint.lv

Fotogrāfijas drukātas
fineArtPrint.lv ar Epson SP11880 printeri uz Epson Enhanced Adhesive Synthetic papīra

Izstādes kurators: Ilmārs Znotiņš (tel. 29559615)